

Föstudaginn 27. febrúar 1948.

Nr. 152/1946. H/f Geir
gegn

Dráttarbraut Keflavíkur h/f

Dómur hæstaréttar.

Málssókn þessi fellur niður.

Áfrýjandi h/f Geir, sem ekki sótti þing í máli þessu, greiði 50 króna aukagjald til ríkissjóðs, ef hann vill fá mál sitt tekið fyrir af nýju.

Einnig greiði hann stefnda Dráttarbraut Keflavíkur h/f, sem sótt hefur þing og krafizt ómaksbóta, 250 krónur í ómaksbætur að viðlagði aðför að lögum.

Þriðjudaginn 2. marz 1948.

Nr. 5/1948. **Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs**
(Hrl. Kristján Guðlaugsson)
gegn

Kristjáni Kristjánssyni

(Hrl. Einar B. Guðmundsson).

Setudómari próf. Ólafur Jóhannesson
í stað hrd. Jónatans Hallvarðssonar.

Ómerking málsmeðferðar og úrskurðar. Sératkvæði.

Dómur hæstaréttar.

Benedikt Bjarklind, fulltrúi borgarfégeta í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Í máli þessu er af hálfu ríkissjóðs krafizt lögtaks til tryggingar greiðslu á skattgjaldi Kristjáns Kristjánssonar forstjóra, Brekkugötu 4 á Akureyri. Málið var fyrst tekið fyrir í fégetadómi Akureyrar hinn 23. ágúst 1946, en þá var ákveðið, að lögtaksgerðinni skyldi frestað. Hinn 26. ágúst 1946 ritar bæjarfégetinn á Akureyri borgarfégeta Reykjavíkur bréf og biður hann að halda lögtakinu áfram í Reykjavík. Málið var næst tekið fyrir í fégetadómi Reykjavíkur hinn 17. desember 1946, og var flutningur málsins þangað sam-

þykktur af hálfu málsaðilja. Eftir þetta var málið rekið í Reykjavík, unz úrskurður var kveðinn upp í því hinn 4. marz 1947, en þeim úrskurði hefur nú verið áfrýjað til hæstaréttar.

Samkvæmt lögbundinni dómaskipan landsins og þar sem 81. gr. laga nr. 85/1936 tekur ekki til lögtaksgerða, sbr. 223. gr. sömu laga, þá þykir ekki hafa verið heimild til að flytja málið með framangreindum hætti frá fógeta þeim, sem með það átti að fara að lögum, til annars fógeta, hvorki að því er varðaði málið í heild né til sérstaks úrskurðar um það, hvort hinn reglulegi fógeti, sem málið heyrir undir, skuli framkvæma lögtakið. Var borgarfógeti Reykjavíkur þess vegna ekki bær til að fara með mál þetta og kveða upp úrskurð í því. Þykir því verða að ómerkja ex officio hinn áfrýjaða úrskurð svo og alla meðferð málsins fyrir fógeta-dómi Reykjavíkur og vísa málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður bæði fyrir fógeta-dómi og hæstarétti falli niður.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður svo og meðferð málsins fyrir fógeta-dómi Reykjavíkur á að vera ómerk.

Málskostnaður bæði í héraði og fyrir hæstarétti fellur niður.

Sératkvæði hrd. Árna Tryggvasonar og
hrd. Gizurar Bergsteinssonar.

Lögtaksmál þetta hófst fyrir fógeta-dómi Akureyrar hinn 22. júlí 1946 með almennum úrskurði, og var því haldið þar áfram hinn 23. ágúst s. á. Síðar var málið flutt til fógeta-dóms Reykjavíkur samkvæmt ósk aðilja og tilmælum fógeta Akureyrar. Gekk úrskurður í málinu í fógeta-dómi Reykjavíkur hinn 4. marz 1947. Flutningur málsins til Reykjavíkur með samþykki beggja aðilja var heimill samkvæmt lögjöfnun frá 81. gr. laga nr. 85/1936, enda er sú meðferð hallkvæm og eðli málsins samkvæm.

Áður en dómur verður lagður á mál þetta í hæstarétti þykir verða samkvæmt lögjöfnun frá 120. gr. laga nr. 85/1936 að skjóta því til aðilja að afla þeirra skýrsla, sem nú verða nefndar.

Rétt er að kveðja fyrir dóm Ólaf framkvæmdarstjóra Jónsson, Ólaf Tr. Einarsson framkvæmdarstjóra, Kristján framkvæmdarstjóra Einarsson svo og aðra, sem stóðu að kaupum á verksmiðjunni á Dagverðareyri. Skulu þeir látnir gera rækilega grein fyrir aðdraganda að þessum kaupum. Spurðir skulu þeir um það, hver hafi ætlað að kaupa verksmiðjuna á Dagverðareyri, áður en til tals kom, að þeir tækju við hlutabréfum í Dagverðareyri h/f, hvort fyrirhugaður kaupandi hafi verið Alliance h/f og hvernig standi á því, að h/f Djúpavík gerist síðar aðili að kaupunum. Enn skulu þeir spurðir, hver hafi átt uppástunguna að því, að rekstur verksmiðjunnar á Dagverðareyri skyldi rekinn áfram í mynd sérstaks hlutafélags, hvort það hafi verið seljendur, og hvenær sú uppástunga hafi komið fram og verið samþykkt svo og uppástunga að því, að nokkru af eignum Dagverðareyrar h/f var haldið utan við kaupin. Þá skulu þeir rækilega krafðir sagna um það, hvers vegna andvirði allra hlutabréfanna eða verksmiðjunnar var greitt úr sjóði h/f Djúpuvíkur og hlutabréfin síðan talin eign þess hlutafélags í bókum þess og á skattaframtali, en bréfin ekki talin fram af þeim mönnum, sem bréfin voru skráð á nöfn þeirra, fyrr en farið var að gera reka að máli þessu, hvort þetta verði skýrt á annan hátt en þann, að h/f Djúpavík hafi verið einkaeigandi verksmiðjunnar á Dagverðareyri. Ef þeir vilja staðhæfa, að Dagverðareyri h/f hafi haldizt áfram eftir kaupin á verksmiðjunni, ber að afla ýtarlega vættis þeirra um það, hvort þeir hafi við kaupin á hlutabréfunum, ef um slík kaup var að tefla, tekið tillit til þess, að svo kynni að fara, að hinir nýju hluthafar yrðu við félagsslit á sínum tíma að greiða tekjuskatt af meginhluta þeirrar fjárhæðar, sem þeir gáfu fyrir hlutabréfin.

Svo skulu þeir og eftir því inntir, hvernig þeir hafi á undanfórnum árum hagað rekstri verksmiðjunnar á Dagverðareyri, hvort tekjur af verksmiðjunni hafi verið

skattlagðar sérstaklega eða sem hluti af tekjum h/f Djúpuvíkur.

Rétt er að prófa nánar þá frásögn stefnda, að hluthafar í Dagverðareyri h/f hafi verið í ábyrgð fyrir skuldum hlutafélagsins. Skal athugun gerð á því, hverjir hluthafar báru slíka ábyrgð og fyrir hvaða fjárhæðum.

Æskilegt er, að frekari athugun sé gerð af kunnáttumönnum á þeim skilum, er gerð voru á nokkrum hluta af eignum Dagverðareyrar h/f, og skulu lagðar fram þær bækur, sem skilagrein þeirra Jakobs Frimannssonar og J. J. Indbjörs er reist á. Skal gefin skýrsla um vörumagn það, sem haldið var eftir, þegar eigendaskipti urðu að verksmiðjunni. Þá skulu seljendur verksmiðjunnar spurðir rækilega um það, hvað hafi valdið því, að þeir hættu við að selja h/f Alliance verksmiðjuna á Dagverðareyri samkvæmt tilboðinu frá 30. janúar 1941.

Lögð skulu fram öll bréfaskipti milli Alliance h/f og seljenda verksmiðjunnar, þar á meðal kauptilboð frá h/f Alliance. Bréfaskipti milli seljenda og h/f Djúpuvíkur skulu og lögð fram.

Lagðar skulu fram bækur Dagverðareyrar h/f, frá því að sala verksmiðjunnar kom til umræðu og áfram. Athugað skal, hvernig seljendur töldu fram andvirði það, sem þeir fengu úr höndum kaupenda verksmiðjunnar.

Svo ber og að leiða allt það í ljós, sem framhaldsrannsóknin gefur tilefni til.

Ályktarorð:

Heimilt var að leggja mál þetta undir fógetadóm Reykjavíkur.

Aðiljum veitist færi á að afla ofangreindra gagna og skýrslna.

Úrskurður fógetaréttar Reykjavíkur 4. marz 1947.

Með úrskurði ríkisskattanefndar, uppkveðnum hinn 14. desember 1945, var úrskurðað, að félagsslit hefðu orðið í Sildarbræðslustöðinni á Dagverðareyri h/f við framsal þáverandi hluthafa í nefndu félagi á hlutabréfum og öðrum tilteknum eignum félagsins

til Djúpavík h/f o. fl. hinn 9. apríl 1941. Þvi beri að taka upp og áætla að nýju skatt viðkomandi aðilja, eftir að þeim hafi verið tilkynnt það og gefinn frestur til andsvara. Í framhaldi af því gerðist svo það hinn 8. apríl 1946, að rikisskattanevnd tilkynnir gerðarþola í máli þessu, Kristjáni Kristjánssyni, en hann var einn af fyrrverandi hluthöfum í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f, að nefndin hafi úrskurðað, að tekjur hans til skatts fyrir skattárið 1941 skyldu vegna sölu hans á nefndum hlutabréfum hækka um kr. 62 418.90, sem er upphæð sú, er hann fékk greidda umfram nafnverð 10 hlutabréfa, er hann var eigandi að við „félagsslitin“. Tekjur hans til skatts fyrir skattárið 1941 yrðu þannig alls að upphæð kr. 142 418.00. Persónufrádráttur sé kr. 3 600.00. Skattskyldar tekjur verði þá kr. 138 800.00. Tekjuskattur 1942 verði samkvæmt því kr. 27 486.00 í stað kr. 12 823.60, og stríðsgróðaskattur verði kr. 12 990.00 í stað kr. 1 490.00. Eignaskattur verði óbreyttur, kr. 1 440.00, en lífeyrissjóðsgjald hækki um kr. 624.00.

Hinn 23. ágúst 1946 var af bæjarfógetanum á Akureyri tekið fyrir að gera lögtak hjá gerðarþola fyrir skattahækkunum þessum, sem nema:

Tekjuskattur		kr. 14 662.40
Lífeyrissjóðsgjald		— 624.00
Stríðsgróðaskattur		— 11 500.00

Samtals kr. 26 786.40

Almennur lögtaksúrskurður fyrir þessum skattahækkunum gerðarþola o. fl. hafði verið kveðinn upp hinn 22. júlí 1946 og auglýstur í blöðum á Akureyri. Gerðarþoli mætti sjálfur fyrir fógetarétti Akureyrar við fyrirtekt gerðarinnar og mótmælti framgangi hennar. Jafnframt óskaði hann þess, að gerðinni yrði haldið áfram fyrir fógetarétti Reykjavíkur, þar eð hann hefði fengið Einar B. Guðmundsson hrl. í Reykjavík til þess að halda uppi fyrir sig vörnum í málinu. Var þá gerðinni frestað um óákveðinn tíma, en með bréfi, dags. hinn 23. ágúst s. l., fór bæjarfógetinn á Akureyri þess á leit við borgarfógetann í Reykjavík, að málinu yrði haldið áfram fyrir fógetarétti Reykjavíkur. Vegna mikilla anna hér við embættið var eigi tími til að taka málið fyrir fyrr en hinn 17. des. s. l., og hefur það síðan verið sótt og varið hér fyrir réttinum og var tekið til úrskurðar hinn 12. f. m.

Umboðsmaður gerðarbeiðanda krefst þess, að hin umbeðna lögtaksgerð nái fram að ganga fyrir aðurnefndum gjöldum auk dráttarvaxta. Enn fremur krefst hann þess, að umbjóðanda sínum verði dæmdur hæfilegur málskostnaður, þar í innifalin málflytningislaun hans eftir framlögðum reikningi, eða til vara eftir mati réttarins. Umboðsmaður gerðarþola krefst hins vegar þess, að synjað verði um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar og að umbjóðanda sínum verði tildæmdur hæfilegur málskostnaður eftir mati réttarins.

Málavextir eru þessir:

Hinn 9. apríl 1941 seldu allir þáverandi hluthafar í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f öll hlutabréf sín í nefndu félagi Djúpavík h/f o. fl., og voru bréfin 75 að tölu framseld á eftirfarandi nöfn:

Djúpavík h/f	69	hlutabréf
Ólafur H. Jónsson, Reykjavík	1	—
Ólafur Tr. Einarsson, Hafnarfirði	1	—
Jón Sigurðsson, Reykjavík	1	—
Kristján Einarsson, Reykjavík	1	—
Þorgils G. Einarsson, Hafnarfirði	1	—
Ottar Ellingsen, Reykjavík	1	—

Hlutabréf þessi, sem hvert um sig var kr. 2000.00 að nafnverði, voru seld á kr. 8000.00 hvert bréf. Arður af hlutabréfunum fyrir árið 1940 var undanskilinn í samningnum um kaupin, og skyldu seljendur njóta hans og bera jafnframt allan kostnað af rekstri félagsins á árinu 1940. Allar skuldir, er á félaginu hvíldu frá rekstrartíma seljanda, skyldu þeir og greiða. Kaupendur fengu og ásamt hlutabréfunum eignir félagsins, aðrar en þær, sem sérstaklega voru undanskildar samkvæmt samningnum, sem kallaður er „— um sölu á hlutabréfum í Sildarbræðslustöðin Dagverðareyri, h/f — og um afhendingu á þeim og öðrum eignum félagsins til kaupenda.“ Samkvæmt samningnum fengu kaupendur þannig umráð yfir:

1. Verksmiðjunni á Dagverðareyri.
2. Vélum, tækjum, varahlutum og útbúnaði samkvæmt lista.
3. Rétt til að kaupa tóma poka, kol og salt fyrir gangverð á Akureyri, svo sem það er við undirskrift samnings.
4. Ganga inn í gerða samninga um kaup á vélum og umbúðum.

Seljandi afsalar sér þannig ekki:

1. Tómum pokum, kolum og salti.
2. Lýsisbirgðum og sildarmjöli.
3. Sjóði.
4. Útistandandi skuldum.
5. Verðbréfum, öðrum en hlutabréfum.

Seljandi tekur að sér að greiða:

1. Vixilreikning að upphæð kr. 700 000.00.
2. Inneign viðskiptamanna kr. 195 000.00.

Kaupendur tóku við forráðum félagsins frá og með 10. apríl 1941 og höfðu alla áhættu og arð af framleiðslunni 1941 og kostuðu það að öllu leyti. Eftir að kaup þessi höfðu farið fram og samningur um þau var undirritaður, var aðalfundi félagsins frestað eftir beiðni hinna nýju hluthafa. Var framhaldsaðalfundur síðan haldinn í Reykjavík hinn 15. apríl 1941, og voru þar kosnir stjórnendur og aðrir starfsmenn félagsins. Síðan kaup þessu fóru fram, hefur Sildarbræðslustöðin Dagverðareyri h/f starfað áfram og starfar enn.

Aðalfundir félagsins hafa verið haldnir árlega, en aðrar fundargerðir eru ekki bókaðar í gerðabók félagsins. Samkvæmt hluthafaskrá félagsins frá 31. des. 1941 eru hluthafar þar taldir hinir sömu og þeir, er framsal fengu fyrir hlutabréfunum við undirritun kaupsamningsins. En samkvæmt skýrslu endurskoðanda ríkisskattanefndar, rskj. nr. 4, hefur þó komið í ljós, að samkvæmt dagbók Djúpavík h/f fyrir árið 1941 eru öll hlutabréfin, kr. 150 000.00 að nafnverði og kr. 600 000.00 að kaupverði, talin keypt af því félagi og andvirði þeirra greitt úr sjóði þess í apríl það ár. Mun það hafa staðið þannig í bókum félagsins fram á síðari hluta ársins 1945, er framkvæmdarstjóri félagsins tilkynnir ríkisskattanefnd, að réttir eigendur hlutabréfanna hafi þá fyrir nokkru greitt að fullu andvirði bréfanna, sem á sínum tíma hafi verið lagt út fyrir þá. Eignir félagsins, þær er seljendur undanskildu við söluna, voru seldar á árinu 1941, skuldir gerðar upp, og afganginum af söluverðinu skipt upp á milli eldri hluthafanna eftir hlutafjáreign þeirra. Viðskiptum í því sambandi mun þó ekki hafa verið lokið fyrr en á árinu 1943, er lokaskilagrein til seljenda hlutabréfanna er lögð fyrir þá.

Forsaga þess, er hér hefur verið rakið, er nokkur, og er hún í stuttu máli þessi: Í ársbyrjun 1941 mun þáverandi framkvæmdastjóri Sildarbræðslustöðvarinnar Dagverðareyri h/f hafa fengið umboð stjórnar og hluthafa félagsins til þess að selja eignir félagsins. Ræddi hann málið við stjórn Ríkisbræðslanna, en hún mun ekki hafa viljað sinna því. Þá sneri hann sér til framkvæmdastjóra Alliance h/f og tók hann málinu líklega. Í framhaldi af því er svo samþykkt á stjórnarfundum í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f hinn 27. jan. 1941 að gera Alliance h/f tilboð um kaup á sömu eignum Sildarbræðslustöðvarinnar Dagverðareyri h/f og síðar eru seldar Djúpavík h/f o. fl. ásamt hlutabréfunum, en um sölu hlutabréfanna er þó ekki talað í samþykkt þessari. Stjórn Sildarbræðslustöðvarinnar Dagverðareyri h/f ritar svo framkvæmdastjóra Alliance h/f bréf hinn 30. jan. s. á., þar sem tilboðinu er komið á framfæri ásamt lista yfir eignirnar og lýsingar á þeim. Tilboð þetta skyldi gilda til 20. febr. s. á. og vera endanlegt af hálfu tilboðsgjafa. Hinn 1. marz s. á. berst svar frá Alliance h/f, þar sem félagið samþykkir að kaupa og óskar eftir staðfestingu. Á stjórnarfundum í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f, sem haldinn var samdægurs, var þá ákveðið að boða til aukahluthafafundar í félaginu og senda staðfestingu að honum loknum. Hluthafafundur sá, sem haldinn var á tilsettum tíma og skyldi taka endanlega ákvörðun um tilboð það, sem borizt hafði frá Alliance h/f, samþykkti svo einróma, eftir að málin höfðu verið skýrð fyrir fundarmönnum, eftirfarandi tillögu: „Á lögmætum hluthafafundi í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f, sem haldinn var að Hótel Gullfoss, Akureyri, fimmtudaginn 6. marz 1941, samþykkja hluthafar

einum rómi að selja hlutabréf sín í félaginu fyrir kr. 8000.00 hvert 2000.00 króna bréf. Er stjórn og framkvæmdastjóra falið að annast um, að allir hluthafar riti framsal á bréf sín til kaupenda og veita móttöku greiðslu. Afurðir ársins 1940, ásamt kola- og saltbirgðum og tónum pokum seljast ekki með bréfunum og ekki heldur neitt af þeim arði, sem kann að vera af rekstri verksmiðjunnar 1940.“ Allir hluthafar eða umboðsmenn þeirra undirrituðu fundargerð þessa fundar. Í framhaldi af þessu fer svo margumrædd sala fram hinn 9. apríl 1941, eins og áður hefur verið rakið.

Gerðarbeiðandi byggir kröfur sínar á því, að félagsslit hafi orðið í Sildarbræðslustöðin Dagverðareyri h/f hinn 10. apríl 1941. Telur hann það sannað af eftirtöldum ástæðum: Að samkvæmt fundargerð, dags. 27. jan. 1941, hafi stjórnarnefnd Ríkisbræðslanna verið boðin Dagverðareyrarverksmiðjan og aðrar eignir félagsins til kaups, og að ef af þeim kaupum hefði orðið, hefðu orðið ótvíræð félagsslit fyrir henni, sbr. hrd. nr. 91/1945, sbr. og hrd. nr. 94/1945. Í framhaldi af þessu söluboði hafi svo framkvæmdastjóri Sildarbræðslustöðvarinnar Dagverðareyri h/f gert sölutilboð f. h. allra hluthafanna til Alliance h/f, sem samþykkti síðan kaupin. Þá sé kaupverðið greitt með einni og óskiptri greiðslu til stjórnenda Sildarbræðslustöðvarinnar Dagverðareyri h/f í aprílmánuði 1941 og skipti þeir þá væntanlega greiðslunni milli hluthafanna. Þá hafi hagnaði félagsins á tímabilinu frá 1. jan. til 10. apríl 1941 verið skipt að nokkru leyti milli hluthafanna. Loks telur gerðarbeiðandi upplýst, að frá því að kaupin hafi farið fram hinn 9. apríl 1941 og fram til 17. nóv. 1945, hafi ekki verið fullnægt ákvæðum 4. gr. 2. mgr. laga nr. 77/1921, sbr. 38. gr. sömu laga. Sölu eignanna af hálfu fyrri hluthafa telur hann sambærilega við sölu Ísafoldar h/f til Eimskipafélags Íslands h/f, en í því máli liggja fyrir hæstaréttardómur, sem gefi leiðbeiningar um hvað telja beri félagsslit, sbr. hrd. nr. 42/1943 og hvað þá beri að telja skattskyldar tekjur, sbr. 42. gr. 1. nr. 77/1921 og 2. gr. 1. nr. 20/1942, sbr. d-lið 7. gr. 1. nr. 6/1935. Af öllu þessu telur hann sannað mál, að hér hafi verið um að ræða arðsúthlutun við félagsslit og beri því að skattleggja gerðarþola fyrir hagnað hans af sölu hlutabréfa hans.

Gerðarþoli byggir sínar kröfur á eftirfarandi: Að skattayfirvöld landsins hafi með athafnaleysi sínu og tómlæti fyrirgert rétti hins opinbera til að leggja umrædda viðbótarskatta á og að skattakrafan sé fyrnd. 10. gr. 1. nr. 20/1942, um að heimilt sé að reikna skatta gjaldenda allt að 5 árum aftur í timann, telur hann ekki geta komið til greina hér, þar eð gerðarþoli hafi talið fram allar tekjur sínar og eignir, og að skattayfirvöldin hafi því á sínum tíma fengið fulla vitneskju um sölu hlutabréfanna, en þrátt fyrir það hafi þau ekkert aðhafzt fyrr en seint á árinu 1945. Drátt þennan telur hann óhæfilegan og hafi hann í för með sér, að réttur ríkissjóðs til viðbótarskattaálagningar sé fallinn niður fyrir vangeymslu eða fyrningu.

Þá geti og nefnt lagaákvæði ekki komið til greina í máli þessu, þar sem það sé viðurkennd regla, að skattalög geti ekki verkað aftur fyrir sig. Þá mótmælir gerðarþoli því, að Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f hafi nokkru sinni verið slitið, enda sé það vitanleg staðreynd, að félagið starfi enn. Það geti ekki skipt máli, þótt greiðslan fyrir hlutabréfin hafi verið ein og óskipt. Hluthafar í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f hafi selt hlutabréf sín 7 aðiljum, 6 einstaklingum og 1 fyrirtæki. Verðið hafi að visu verið fjórfalt við nafnverð, en gerðarþoli hafi verið búinn að eiga sín bréf lengur en 3 ár og teljist því söluverð þeirra umfram nafnverð ekki tekjur, heldur eignaaukning. Það sé að visu rétt, að fráfaramandi stjórn félagsins hafi ráðstafað hagnaði af rekstri félagsins fyrir tímabilið frá 1. jan. til 10. apríl 1941 og að vissar eignir hafi verið undanskildar við söluna. Ástæðuna til þess telur hann eðlilega, þar eð hin fyrri stjórn og hluthafar hafi staðið í persónulegri ábyrgð fyrir víxilskuld fyrir félagið að upphæð kr. 700 000.00. Þessa skuld hafi þeir ekki viljað ábyrgjast áfram og því kosið að sjá um greiðslu á henni sjálfir, en það hefðu þeir ekki getað gert nema halda eftir einhverjum eignum. Þá mótmælir hann því, að ákvæðum 4. gr. 2. mgr. l. nr. 77/1921, sbr. 38. gr. sömu laga, hafi ekki verið fullnægt. Hlutabréfin hafi verið framseld 1 fyrirtæki og 6 einstaklingum, sem fullnægt hafi skilyrðum hlutafélagalaganna um stofnendur hlutafélaga og hafi því ekki komið til mála að slíta bæri félaginu. Þá staðhæfir hann, að seljendur hafi ekki vitað betur en að kaupendur bréfanna hafi greitt þau sjálfir. Umboðsmaður gerðarbeiðanda hefur mótmælt þeirri varnarástæðu gerðarþola, að skattkrafan sé fallin niður fyrir vangeymslu eða fyrningu og bendir í því sambandi á 15. gr. l. nr. 20/1942, sbr. 10. gr. sömu laga. Hljóti það tímamark, sem þar er sett, að miðast við það ár, sem skattur sé á lagður, en ekki næsta ár á undan, er teknanna er aflað, en rannsókn þessa máls hafi verið fyrirskipuð innan 3 ára frá því er skattálagning fór fram, skattgreiðendum hafi verið veittir eðlilegir og nægilegir frestir og endanlegur úrskurður ríkisskattanefndar verið kveðinn upp hinn 14. desember 1945. Þá mótmælir hann einnig þeirri varnarástæðu gerðarþola, að félaginu hafi ekki verið slitið og bendir á, að sala hafi aðeins farið fram á nafni félagsins, verksmiðjuhúsi og vélum, en öllum öðrum eignum félagsins hafi verið skipt upp á milli hluthafanna, eldra félagið gert upp endanlega, en nýtt tekið til starfa.

Í 10. gr. laga nr. 20/1942 segir: „Komi síðar í ljós, að áætlun hefur verið of lág eða skattþegni hefur ekki verið gert að greiða skatt af öllum tekjum sínum og eignum, er heimilt að reikna skatt gjaldenda að nýju, þó ekki lengra aftur í tímann en 5 ár.“ Af greinargerðinni fyrir frumvarpinu til laga þessara er augljóst, að með grein þessari er veitt skýlaus heimild til þess að reikna skatt gjaldþegns að nýju innan þeirra tímatakmarka, sem sett eru, ef honum

hefur ekki verið gert að greiða skatt af öllum tekjum sínum, og skiptir ekki máli í því sambandi, hvort skatturinn hefur verið ákvæðinn eftir eigin framtali gjaldanda eða ekki. Grein þessi, sbr. 15. gr. sömu laga, þykir að áliti réttarins eiga við í máli þessu og fá ekki staðist þær varnarástæður gerðarþola, að skattkrafan sé fallin niður fyrir vangeymslu eða fyrningu, þar sem hinum tilskildu tímaákvæðum hefur verið fullnægt, og leiða þær varnarástæður því ekki til þess, að neita beri um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar.

Liggur þá næst fyrir að taka afstöðu til málsástæðna gerðarbeiðanda. Ekki þykir fært að taka til greina þær málsástæður gerðarbeiðanda, að fyrri aðgerðir og tilboð um sölu á eignum félagsins sé hinn endanlegi og bindandi grundvöllur undir sölunni til h/f Djúpavík o. fl. Tilboð það, sem Sildarbræðslustöðvum ríkisins var gefið á sínum tíma, ber að skoða sem algerlega sjálfstætt tilboð, sem engin lagaleg áhrif hafi á sölu hlutabréfanna síðar. Sama máli gegnir um tilboðið til Alliance h/f; það tilboð gildi aðeins til 20. febr. 1941, en svar við því barst fyrst hinn 1. marz s. á. og var þá óskað eftir staðfestingu á því. Í 4. gr. 1. mgr. samningslaganna nr. 7/1936 segir: „Komi samþykki of seint fram, skal skoða það sem nýtt tilboð.“ Er af því ljóst, að um nýtt tilboð var að ræða af hálfu Alliance h/f, sem hluthafar í Sildarbræðslustöðinni Dagverðareyri h/f höfðu frjálssar hendur um að taka eða hafna. Því tilboði var aldrei tekið af þeirra hálfu, eftir þeim gögnum að dæma, sem fram hafa komið undir rekstri máls þessa, en samþykkt var á hluthafafundi að selja hlutabréfin og tilteknar eignir, og verður ekki ráðið af þeirri samþykkt, að fyrir þá, er falið var að ganga frá sölu á þeim grundvelli, hafi verið lagt að selja Alliance h/f fremur en öðrum. Í framhaldi af því er svo h/f Djúpavík o. fl. seld umrædd hlutabréf og eignir hinn 9. apríl 1941.

Ákvæði laga nr. 77/1921 um það, hvenær slita beri hlutafélagi, er að finna í 38. gr. laganna. Þar segir að slita beri hlutafélagi, er hluthafar verði færri en 5. Við sölu marg umræddra hlutabréfa hinn 9. apríl 1941 eru þau framseld 6 einstaklingum og 1 fyrirtæki, og verður því ekki talið, að það framsal hafi brotið í bága við 38. gr. nefndra laga. Í 4. gr. sömu laga segir um það, hve margir stofnendur hlutafélaga skuli vera fæstir, þ. e. 5, og hverjum kostum þeir skuli vera búnir, og hefur því ekki verið mótmælt, að hinir núverandi eigendur hlutabréfanna uppfylli þau skilyrði, er þar eru sett. Þær málsástæður gerðarbeiðanda, að ákvæðum 4. og 38. gr. 1. nr. 77/1921 hafi ekki verið fullnægt og að um félagsslit hafi því verið að ræða af þeim ástæðum, fá því ekki staðizt og verða því ekki heldur teknar til greina. Þá verður ekki heldur séð, að sú ráðstöfun fyrrverandi hluthafa um að halda eftir nokkru af eignum félagsins til þess að geta lokið skuldum þess, er þeir báru persónulega ábyrgð á, hafi það í för með sér, að um sé að ræða ráð-

stöfun eigna og arðsúthlutun við félagsslit, og fær því eigi heldur staðizt sú málsástæða gerðarbeiðanda, þar eð lög nr. 77/1921 virðast engin bein ákvæði hafa að geyma, er réttlæti þá skoðun, en ákvæði 2. gr. laga nr. 20/1942, sbr. d-lið 7. gr. laga nr. 6/1935 geta því aðeins átt við, að um félagsslit sé að ræða samkvæmt ákvæðum laga nr. 77/1921. Ekki verður heldur talið, að það hafi nokkra úrslitapýðingu í máli þessu, að einn aðili, Djúpavík h/f, greiðir kaupverðið í einu lagi til fyrrverandi stjórnar Sildarbræðslustöðvarinnar Dagverðareyri h/f, sem síðar skipti henni milli hluthafanna eða það, að samkvæmt dagbók h/f Djúpavík fyrir árið 1941 og síðar eru öll bréfin talin keypt af því félagi og andvirði þeirra greitt úr sjóði þess, og að 6 af hinum nýju hluthöfum hafa ekki talið hlutabréfin til eignar á skattframtölum sínum. Ábyrgðin á því verður ekki lögð á hina fyrri hluthafa, sem eindregið hafa neitað því að hafa vitað um það, eins og fram kemur í umsögnum þeirra hdl. Friðriks Magnússonar á rskj nr. 16 og Svanbjörns Frimannssonar á rskj. nr. 9. Tilvik þau, er hinir tilvitnuðu hæstaréttardómar fjalla um, þykja ekki að áliti réttarins svo hliðstæð þessu máli, að þau veiti rökum gerðarbeiðanda þann stuðning, er tillit verði tekið til, þar sem í þeim tilfellum var um ótvíræð félagsslit að ræða. Þá er það loks staðreynd, að Sildarbræðslustöðin Dagverðareyri h/f hefur starfað óslitið frá því er eigendaskipti urðu að hlutabréfunum hinn 9. apríl 1941 og er starfandi enn að sams konar atvinnurekstri og áður.

Niðurstaða réttarins verður því sú, að synja beri um hina umbeðnu lögtaksgerð. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Því úrskurðast:

Hin umbeðna lögtaksgerð skal ekki ná fram að ganga. Málskostnaður fellur niður.

Þriðjudaginn 2. marz 1948.

Nr. 14/1947. Arinbjörn Jónsson

(Hrl. Theódór B. Lindal)

gegn

Jósef Eggertssyni og gagnsök

(Hrl. Gunnar J. Möller).

Bifreiðamál. Skaðabótamál.

Dómur hæstaréttar.

Aðaláfrýjandi hefur skotið máli þessu til hæstaréttar með stefnu 19. febrúar 1947. Krefst hann þess aðallega að hann